

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: (-omi.)
Cím: Az ötvenéves fővárosi tűzoltóság

Forrás: Az Ujság

Bp. (Hely)

1920. 7. 11. (Idő)

(Köt. v. füz.) (Old)

Osztályozás

Tárgy

614.84

Hely

Idő

"1870/1920"

Személy

Közp. nyomt. XX. cs.

Az ötvenéves fővárosi tűzoltóság.

— 1870—1920. —

Csendes jubileum. — Rójuk le hálánkat életünk és vagyonunk őrzőivel szembe

Ugy érezzük, kötelességet teljesítünk, mikor egy csendesnek, bensőségesnek és hivatalosnak indult jubileumot a nagy nyilvánosság elé viszünk, mert az a meggyőződésünk, hogy ezzel nemcsak az intézménynek teszünk szolgálatot, hanem módot és alkalmat adunk a főváros egész lakosságának, hogy valamely szép és nemes formában lerója háláját azok iránt, a kiknek vagyon- és életbizton-

jutott, hogy mennyi hősi tett, hány emberélet megmentése, mekkora vagyonoknak a pusztító elem elől való megóvása fűződik nagy és minden tiszteletet megérdemlő hivatásához, arról egy ujságcikk keretében részletesen beszámolni nem lehet. De nem is kell. A fővárosi tűzoltóság működése a nagy nyilvánosság előtt s annak ellenőrzése mellett folyik s így mindenki tudja, mit és mennyit köszönhet ez a milliós város annak az intézménynek, a mely sohasem kért semmit, hanem mindig csak adott, a mely sohasem hivalkodott, hanem mindig szerényen és hősi önfeláldozással teljesítette kötelességét az emberiség iránt.

A közelgő jubileum alkalmából munkatársunk felkereste Janicsék Andort, a tűzoltóság kiváló főparancsnokát és megkérte, nyilatkozzék az elmúlt ötven esztendő történetéről. A főparancsnok urat nagyon, mondhatnók: kellemtlenül meglepte, hogy a „házi ünnepnek“, a mint ő a félszázados jubileumot nevezi, a hirtel avatatlan filekhez is eljutott és nem akart nyilatkozni. Végül azonban, minthogy már amugy is kiszivárgott a hír, mégis rászánta magát, hogy rendelkezésünkre álljon. Iróasztala gondosan elzárt fiókjából vaskos kézíratosomót vett ki: „A fővárosi hivatásos tűzoltóság ötven éves jubileuma. — 1870—1920“ című munkát, a melyet az ő megbízásából a testület egyik kitűnő főtisztje, Teasdale Ottó, ir. Ennek a munkának nyomán a következőkben ismertetjük a budapesti tűzoltóság félszázados történetét.

(A kezdet.)

A tűzoltás kötelessége régen a polgárságra hárult, a mely természetesen szervezetlenül és dilletáns módon végezte ezt a munkát. Az első hivatalos dokumentum 1808 január 2-án kelt. Pest szab. királyi város tanácsa adta ki és címe: *Die Feuerordnung*. A tűzoltás szervezésének kezdetleges nyomait mutatja ez a rendelet, a mely még mindig a polgárság kötelességévé teszi a tűzoltást. Az európai forradalmi hullám, a mely ekkor indult meg pusztító utjára, minden téren megállította a fejlődést. Olyan tüzvész támadt, a melyre semmiféle *Feuerordnungban* sem találtak hathatós ellenszert. Negyvenkét év múltán, 1850 május 10-én jelent meg Pesten a második hatósági rendelet, a *Feuerlöschordnung*, a melyvel egyidőben három szertárt állítottak fel, nehéz fecskendővel és vízfordóval. Tűzoltóság, a szó mai értelmében akkor sem volt még, csupán egy tüzfelügyelő, a ki tűz esetén az oltás munkáját vezette. A tűz kitörését harangkongással jelezték, a fecskendőt a fiakkeresektől rekvirált lovak vontatták és minden polgárnak kötelessége volt az oltásnál közreműködni. Sokszor bizony megesett, hogy a polgárok katonai erővel kellett rákényszeríteni kötelességük teljesítésére. Egyszóval, teljes szervezetlenség uralkodott ezen a téren, mert a czéhrendszer, a melyik mégis bizonyos közösséget jelentett, megszűnt volt és a város összpolgársága, a melyre az oltás kötelessége hárult, érzéketlen volt és talán kissé kényelmesen fogta fel kötelességét. Ezzel szemben a külföldön a tűzoltóság intézménye már régen megvolt, kitűnően funkcionált, a rendszeres mentés és védelem

Janicsék

ság tekintetében sokat, nagyon sokat köszönhet. A székesfővárosi tűzoltóság az, a mely ez év február elsején üli fennállásának félszázados jubileumát. Hogy ötven esztendő alatt hogyan fejlődött ez az intézmény, a míg mai hatalmas szervezetéhez el-

megállapított szabályok szerint történt. Nálunk is mindinkább érezhetővé vált ilyen intézménynek a hiánya, hiszen a város folyton fejlődött, ám a hatóság teljesen passzív viselkedett a kérdéssel szemben, úgy, hogy végre is a polgárság maga vette kezébe az ügyet. Így keletkezett Pesten az *önkéntes tűzoltóság*, amelynek megszervezését a hatvanas években *Széchenyi Ödön* gróf vette a kezébe. Ez az egyesület, amelynek létrejöttét több vagyonos polgár áldozatkészsége tette lehetővé, már 1869-ben begyakorlott csapat felett rendelkezett és 1870 január 9-én tartotta első éjjeli őr-ségét az Eskü-téren levő plébánia-épületben.

Ekkor eszmélt rá Pest város tanácsa a tűzoltási intézmény fontosságára és minthogy az egyesületi uton szervezett tűzoltóság elégtelennek bizonyult, *Széchenyi Ödön* gróf előterjesztésére a tanács *1869 végén egy tizenkét tagból álló fizetéses városi tűzoltóság felállítását határozta el*. Ez a tizenkét emberből álló testület volt a *magva* a mai európai híri városi tűzoltóságunknak. Segédtűzoltóságnak nevezték, amolyan kisegítő szerv volt az önkéntes tűzoltóság mellett. *Ez a városi őrség 1870 február 1-én tartotta első ügyeletet szolgálatát*. Főparancsnokuk *Széchenyi Ödön* gróf volt, a ki egyúttal az önkéntes tűzország főparancsnoki tisztjét is ellátta.

Ettől az időponttól kezdődik tulajdonképpen a budapesti tűzoltóintézmény kiépítése és fejlődése. A városi őrség létesítésével egyidőben új szerkezetű angol tűzoltószereket vásárolt a város, a melyeknek vontatására állandóan három pár ló állott rendelkezésre. Az őrség a lipcei tűzoltóságéhoz hasonló egyenruhát kapott s begyakorlását *Krause* Valdemár lipcei tűzoltószakasparancsnokra bízta, a ki tűzfelügyelői címet s ezzel 2000 forint fizetést kapott. 1870 márcziusában az őrség létszámát *négy emberrel szaporították* s ugyancsak e hó 23-án felállították a Nyul- és Oroszlán-utczák sarkán (a mai iparrajzkola helyén) a II. tűzorséget. Az őrség tizenkét hivatásos városi tűzoltóból állott, két szer és két pár ló fölött rendelkezett.

(A tűzkeresztség.)

1870 április 20-án jelentette *Széchenyi Ödön* gróf főparancsnok a tanácsnak, hogy a városi tűzország huszonnyolcz főből álló csapatának kiképzése befejezést nyert. Két napra rá, *április 22-én*, esik át a csapat a *tűzkeresztségen*. Az óbudai spirituszgyár gyulladt ki és a tűzoltóság minden illetékes tényező osztatlan elismerése mellett vette ki részét az oltási munkákból. 1870 szeptember 15-én állítják fel a III. őrséget a Kerepesi-ut és Népszínház-utca sarkán. Ez az őrség 14 főből állott s itt helyezték el az első magyar gyártású feeskendőt.

Mire az év letelt, a tűzország *hatvanhárom* tűznél működött közre. Ha tekintetbe vesszük, hogy akkoriban sem telefon, sem tűzjelzőkészülék, sem vízvezeték még nem volt, képet alkotunk magunknak arról a nehéz és fáradságos munkáról, a melyet a tűzorségnek ezek az utótrói végeztek. Az első három tűzjelző-állomást az 1870. év végén állították fel a Nemzeti Szin-

házban, a Nemzeti Muzeumban és a Nemz. Kaszinóban. 1871-ben már az őrségek egymás között is távirtdai tűzjelzés útján érintkeztek. A központi jelző-állomás a városháza tornyán volt, a hol egy négy tagból álló őrség vigyázott.

(A király a tűzoltók között.)

1871 szeptember 16-án tartották meg Pesten az első országos tűzoltó-nagygyűlést, a melyet szerkiállításal és nyilvános gyakorlatrendezéssel kapcsolatt össze. A kiállítást *Ferencz József* király nyitotta meg, a ki ez alkalommal végig-nézte az első nyilvános gyakorlatot is, a melyen a városi tűzorségen kívül a gyárak és malmok tűzoltósága is teljes számban résztvett. A király nagy érdeklődéssel nézte a gyakorlatot és nem fukarkodott elismerésének kifejezésével.

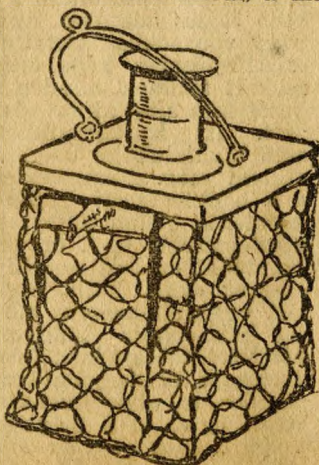
1872-ben rendelte meg a tanács az első *toló-létrát*, 1873-ban pedig Angliából az első *gőz-fecskendőt*, a melyet *Széchenyi* főparancsnok nevére kereszteltek. A fecskendőt 1873 márczius 1-én használták először a mező-utczai *Swoboda-féle* orfeum egésénél. Másodszor október 13-án lépett akcióba a *Haggenmacher-féle* gőzmalom-tűznél. Ugyanebben az évben állították fel a *Prófeta-utczában* tizenkét emberrel a teréz-*városi őrséget*.

Buda és Pest egyesítésekor *Széchenyi Ödön* gróf főparancsnok hatáskörét Budára is kiterjesztették. 1874 januárjában a — most már —

székesfőváros tanácsa felállítja a *rácsvárosi őrséget*, a *Döbrentei-utczában*. Ez volt az V. számú őrség, s létszáma tizenhárom emberből állott. 1874 január 1-én, tekintettel a tűzoltóság fejlődésére, a tanács egy 800 forint fizetéssel, 200 forint lakbérrel és 100 forint ruhaátalányval javadalmazott segédtisztii állást szervezett, a melyre *Kempelen* Gyulát, majd ennek 1877-ben történt távozásakor, *Scerbovszky* Szaniszlót nevezte ki a tanács. Ugyanebben az évnek a nyarán felállították az Óbuda védelmére szolgáló VI. számú őrséget a mai *ujlaki iskola* helyén. Létszáma 12 ember volt. Szeptemberben alakították meg a *négy főből álló váróhídi őrséget*.

(Széchenyi távozása.)

1874 szeptemberében veszteti el a városi tűzoltóság *Széchenyi Ödön* gróf főparancsnokot, a ki annyi szertettel és önfeláldozással, a mardiság konokságát és minden kezdet nehézségeit leküzdve, ugyszólván a semmiből teremtette meg a városi tűzoltóságot és vitte a felvirágzás felé. Törökországba hívták, az ottani tűzoltóság megszervezésére. A tanács egy évre szabadságot, de — mint ismeretes — a gróf nem tért többé vissza. Basa lett, a szultán hadsegéde és a konstantinápolyi tűzoltóság generális. Helyét a tanács *Follmann* Alajos kir. járásbíróval, az önkéntes tűzoltóság helyettes főparancsnokával töltötték.

A vértanu *Batthyány* fogház-

a ki, *Széchenyi* rekonzonése után, állásában véglegesítették.

Természetesen az intézmény fejlesztése most már fokozatosan haladt előre. A tűzoltóság igen derekasan dolgozott, s nemcsak *Budapest*en, hanem a vidéken is szerzett elismerést és habért, így a *szegedi árvíznél* való közreműködésével. 1875 június 24-én, *szombati* napon, óriási felhőszakadás volt a *Svábhegyen*, a melynek következtében az *Ördögárok* megáradt és a föléje épített házak összeomlottak. Ennél a katasztrófánál az emberélet és vagyron megmentése körül az egész tűzoltóság nehéz munkát teljesített és különösen a *rácsvárosi őrség* tüntette ki magát. 1876-ban a *du-nai árvíz* alkalmából is kitüntette magát a *városi tűzoltóság*, a melynek akkor *Janicsék* Andor mestani főparancsnok és *Breuer* Szilárd mostani parancsnok is már tagjai voltak. 1877-ben kapta a tűzország az első *magyar gyártású* gőzfecskendőt, a melyet „*Budapest*” névre kereszteltek. 1878-ban, minthogy akkor már megvolt a tűzjelző-berendezés, beszüntette a tanács a harangok félrevezését. Ugyanebben az évben a *boszniai hadjárat* károsultjai javára *József* kir. herceg jelenlétében nagy díszgyakorlatot tartottak, a mely tetemes anyagi sikerrel járt.

(A tűzoltóság a közigazgatás szervezetében.)

Az 1881. esztendő döntő fordulatot jelent a székesfővárosi tűzoltóság történetében. Ebben az esztendőben ugyanis az intézményt *beillesztették a főváros közigazgatásának szervezetébe*, és ügyeit a közbiztonsági osztályba osztották be, a melynek élén akkor *Horváth* János tanácsnok állott. Ettől az időtől kezdődik a tűzoltóság rohamos fejlődése, a miben különösen két tanácsnoknak volt kiváló érdeme. Az egyik *Nagy* Lajos, a másik *Almády* Géza. Különösen az utóbbi szolgálta igen nagy szeretettel és buzgósággal a tűzoltóság ügyét és ő volt az, a ki a legénység nyugdíjogosultságának kimondásával bizonyos megállapodottságot hozott a folyton váltakozó legénység létszámába. 1881-ben a tűzoltóság állománya ez volt: 1 főparancsnok, 1 tűzfelügyelő, 1 segédtiszt, 16 főparancsnok, 2 gépész, 8 csövezető és 71 tűzoltó. Ebben az esztendőben rendszeresítették a fizetéseket is, a melyeket azóta, a megélhetési viszonyokhoz mérten, ismételtelen felemeltek. Ma 451 a tűzoltó-legénység száma, a kik fölött tizenkét főből álló tisztii személyzet áll és az irodai munkát három irodatiszt végzi. Van azonban kívül az intézménynek állandó orvosa is. Follmann 1882-ben *Kempelen* Béla váltotta fel a főparancsnokságban, 1885-ben *Scerbovszky* Szaniszló lett a főparancsnok és 1912 óta *Janicsék* Andor látja el ezt a felelősséggel teljes, nehéz állást.

A tűzország mai szervezetében egy központi és kilencz kerületi őrségből áll. A szerek között négy elektromobil, tíz benzinautó és négy gőz-fecskendő van. A közbejött háboru akadályozta, hogy teljesen az autóbérendezésre térjenek át. *Riadó esetén a löfogatúszerek egy perc, az autószerék husz-harmincz másodperc alatt vonulnak ki.*

Fennállása óta a tűzoltóság 21.219-szer vonult ki. A tüzesetek száma 1873-ban 63, 1880-ban 203, 1890-ben 481, 1900-ban 460, 1910-ben 630 és 1919-ben 685 volt. Közben — 1913-ban — a tűz-

esetek száma 1131-re szökött. Ez a szám azonban a háboru folyamán lecsökkent, mert egyszerűre igen kevés lett a *bolti tűz*. Az árak ára ugyanis olyan magasra szökött, hogy a biztosítási összeg nem fedezte volna a tüzkárt. És — érdekes — azért is csökkent az esetek száma, mert nincsen — gyufa.

Ugynevezett *nagy tűz* 163 volt. Ezek közül megemlítjük:

1871 szeptember 13. Nemzeti Színház; 1873 július 29. Máv. kocsi-gyár; október 13. Haggenmacher-gőzmalom; 1874 január 3. Miklóssy-Színház; 1875 szeptember 21. Gregerson-féle kárúgyár; 1877 január 19. Pannonia-gőzmalom; 1880 január 7. Hedrich és Strausz-féle gőzmalom, július 27. Wörner-féle gyár; 1883 február 16. Városi omnibusz-telep; 1885 augusztus 17. Közvágóhíd; 1886 február 28. Pesti Vigadó; 1889 január 26. M. kir. Operaház; 1889 december 20. a Német Színház; 1890 augusztus 2. Schmidt és Császár-malom; 1892 október 22. Concordia-gőzmalom; 1894 április 26. Külső kerepesi-*ut* fatelek; 1895 május 18. Spódium-gyár; 1896 július 30. a Központi vásárcsarnok; 1899 április 30. Flóra-gyertyagyár; 1900 május 3. II. Szülészeti klinika; 1902 január 24. Concordia-gőzmalom; június 7. Heildberg vegyigyár; 1903 augusztus 24. Párisi Nagy Áruház; 1904 augusztus 6. Dohányraktár; 1905 július 30. Erzsébet-gőzmalom; 1908 július 8. Kovald festő- és tisztítógyár; 1908 augusztus 22. Bpest Ásványolajipar r.-t.; 1909 július 26. Schlick-gépgyár; augusztus 21. Gschwindt-szeszgyár; 1910 augusztus 8. Zucker Henrik üvegraktár; 1911 május 28. Variete-Színház; 1912 szeptember 21. Zucker Henrik üvegraktár; 1914 január 28. Vegyészeti gyár; szeptember 19. Erzsébet-malom; november 14. Schmidt és Császár-malom; 1915 május 14. Viktória-malom; július 6. Spódium-gyár; 1916 márczius 30. Hungária-malom; április 9. és június 10. Lord és Társa fatelep; október 8. Király-malom; 1917 január 2. Óbudai hajógyár, márczius 25. Viktória-malom; július 12. rákosi rendező-pályaudvar; 1918 április 11. Fővárosi Elektromos Művek; 1919 június 5. Schmidt és Császár-malom.

Ötven év alatt összesen három tűzoltó lett hivatasának áldozata. Kettő a Concordia-malom egésénél lette halálát, egy pedig a Ziehy Rafael palotájában kiütött mennyezet-tűznél vesztette életét.

Mielőtt cikkünköt befejeznék, még néhány szóval meg kell emlékeznünk a kun-utczai parancsnoksági épület előcsarnokában levő *muzeumról*. Kicsiny területen — sok látnivaló. A nagy tüzekből származó emlékek, fényképfelvételek, a *gyapju-utczai* leégett német színház utolsó színlapja, a Párisi Nagy Áruház egésénél az üszök alatt talált teljesen ép tárgyak, a *Kovald-féle* robbanás egyik áldozatának ruhafosztlányai és kinyitott kitépelt hajesomkák, — mindmegannyi szomorú emléke a nagy katasztrófáknak. És ott van a muzeumban az az ereklyeszamba menő mécestartó, a mely az első magyar vértanu-miniszterelnök, *Batthyány* Lajos gróf czellájában, a „*Neuehäude*”-ban lógott és a melynek drótsövényén szűrődött át a pisllakoló mécs fénye a magyar szabadságharc e nemes, halhatatlan alakjára. Az Új-épület lebontásakor egy derék tűzoltó mentette meg ezt a lámpást. (—omi.)

